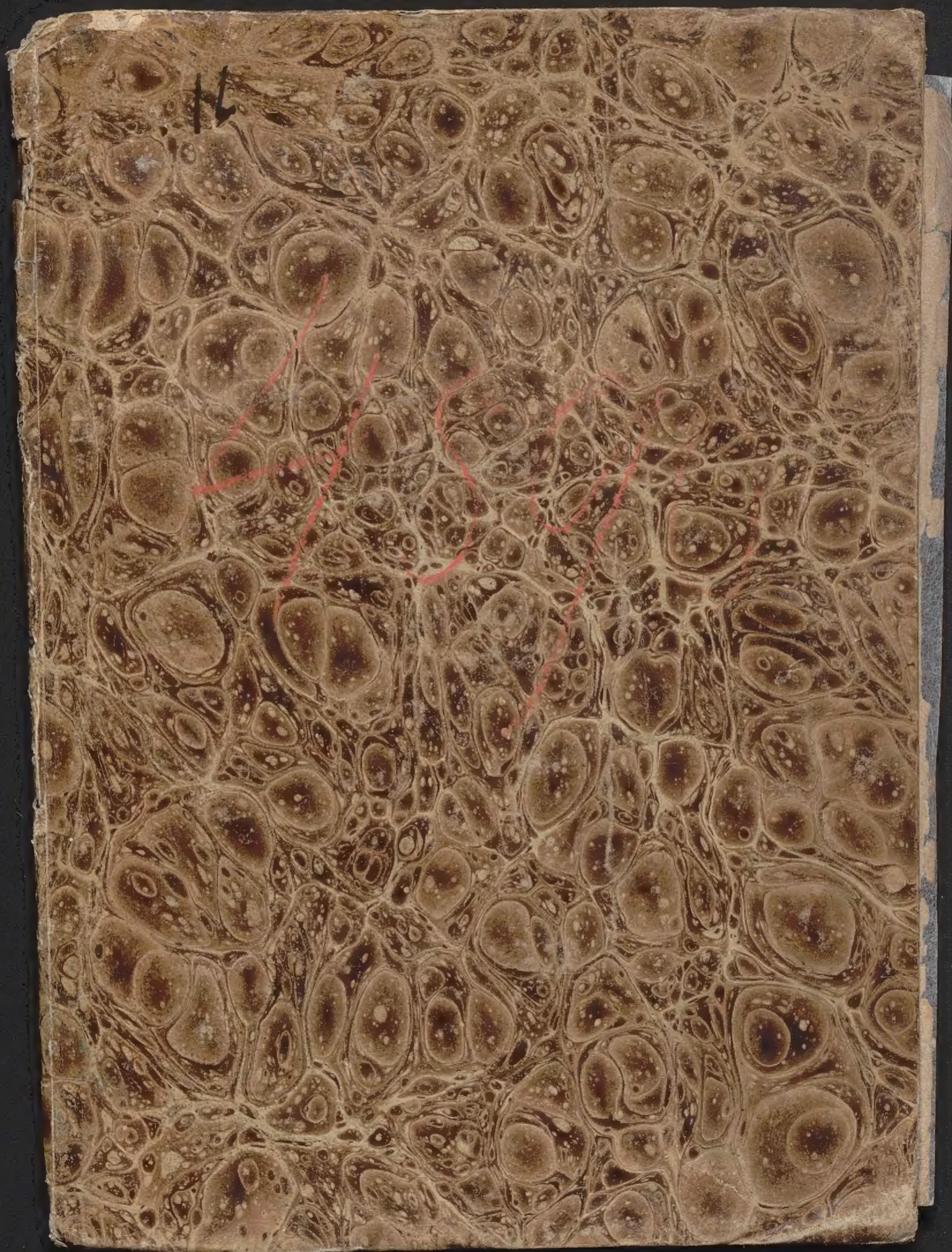

V
B J
C

Zalewski

DOKONANIE POBOZNE

PRZY

PANSKIM POZYCIU

Jáśnie Oświeconego Kśiążęćiá Jego M. Páná

ALBRYCHTA WŁADY-SŁAWA RADZIWIŁŁA, KSIĄŻĘCIA

ná Ołyce y Nieświeżu, Hrábi ná Szydłowcu y Mirze, Káſztelaná Wileńskiego, Stárosty Szereſzewskiego, &c. &c.

W Kośćiele Nieświeskim Soc: IESV ná pogrzebnym Kazániu wystáwione 20. Octob: *Anno* 1636.

Przez

Kś. Krzyſztofá Zulewskiego Theologá Soc: IESV Kollegium Nieświeskiego ná ten czas Rektorá.

W Wilnie, w Drukárni Akádemiey Societatis IESV, Roku 1637.

In hora mortis iucunda bene actæ vitæ memoria, quaſi tranquillitas poſt tempeſtatem veniens, conturbatam facile animam conſolatur. S. Greg. Naz.

Jáśnie Oświeconemu Kśiażećiu, Iego M.

P. ZYGMVNTOWI KÁROLOWI RADZIWIŁOWI

Kśiażećiu ná Ołyce y Nieświeżu, Hrábi ná Szydłowcu, Káwálerowi Málteńskiemu, Kommendorowi Poznáńskiemu, Kráyczemu W. Kś. Liten: &c.

Pánu y Dobrodźieiowi Mośćiwemu.

Aleczni zdawná Hibernowie, I. O. Kśiażę zmárłych Rodźicow swych, Bráćiey y Przyiaćioł ćiał nie grzebli w źiemie, iáko zwyczay iest Chreśćiáński; nie palili kośći, iáko czynili Rzymiánie: ále ná łoszkách położone w sadách y winnicách źielonych chowali; one sámi często náwiedzáli, śmierć ich gorzko opłakiwáli, do onych dźiatki, y wnuki młode przywodząc, á one dźiełá zmárłych Prádźiadow przypominaiąc, do tákichże młode dźiećinne sercá przypráwowáli, y sámi ie w pámięći świeżey záwsze mieli.

Nie wątpię ia o tym, że śmierć J. O. Kśiażęćiá Iego M. Páná Wileńskiego zránilá Bráterskie ser-

te W. Kś. M. *Non enim fieri poteſt* (mowi Auguſtyn świety *lib:19. de Ciu: cap. 8*) *vt eius mors amara nobis non ſit, cuius dulcis vita fuit.* Wiem że miłość Bráterska, pamieć iego wieczna ná ſercu W. Kś. M. wyraźiła; życząc iednak aby pámiatká Chrześćiáńskiey pobożnośći iego, y v nieznáiomych znáioma była, y v wſzytkich w wieczney źielonośći nieuſtáiac trwáła, w druku opiſána W. Kś. M. ofiáruie, nieprzepominaiac y inſzych światobliwych przodkow W. Kś. M. ktorych gdy one dźieła y świątobliwe poſtepki, nie ná łoſzkach wyſtawione, ále ták iako śie godźi opiſane podáie, W. Kś. M. proſze ábyś te praca moie przyiawſzy, Zakon naſz Oſobie W. Kś. M. y wſzytkiemu I. O. Domoſtwu Radźiwiłowskiemu vprzeymie życzliwy, y mnie sługe y Bogomodlce ſwego w Mśćiwey łáſce ſwey chowáć raczył. Z Nieświeżá 20. Decemb. 1656.

W. Kś. M.

Vniżony sługá y Bogomodlcá

Ki. KRZYSZTOF ZALEWSKI
Societatis IESV.

KA

KAZANIE

Timenti Dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur. Eccli. 1.

Człowiekowi Pánu śie boiącemu będźieśie dobrze dźiáło: á w dźień śmierći swoiey będźie vbłogosłáwiony.

Z Dawna náśie ludźie mądrzy pytáli / coby lepszego było w potocznych spráwách nászych / dobrze począć / á nie bárzo szczęśliwie dokończyc; czyli też począwszy iákokolwiek / dobrze y wesoło dokonáć. A náprzod to pewna / że nászczęśliwszy / ktory śie nigdy nie potknął; ktory fortuny odmienney nie doznał; komu szczęśćie iásnym promieniem záwsze dom oświecáło / y nigdy go ćiemnym obłokiem żáłoby nie pokryło. Ale gdźie ták náleść szczęśliwego? *Nemo tam diuos habuit fauentes*, Ziemiá go ieszcze nie piástowáłá / słońce przez kilká tyśiecy lat świát okrągły co dźień obiegáiąc y oświecáiąc / ieszcze go niewidźiá-

 Minimis momentis maximæ fortunæ nostræ sunt inclinationes. co godziná / co minutá / obraca Bog ßcześciem náßym iák Zegárowym kołem / á dźwiek z tego zegará wynika czásem wesoły/czásem płácżliwy. wesoło spiewa / komusie wßytko według mysli dzieie; z płáczem lámentuie/ kogo nießczescie przyleże. Przy niestátku ßczesciá náßego / pytamy sie co lepßego/czy zácząc dobrze/ czy dokończyć. J przypadáia ná to wßyscy chetniey / że choćiaż wiele spráwił/kto dobrze począł; ále ßczesliwy / kto dobrze dokończył. *Laudatio hominis non in exordio, sed in fine pensanda est*, mowi Ambroży S. Nie to ßczesliwy Zeglarz / ktory ná morze w pogodę sie puśćił; błogosłáwiony ktory choć przećiwnego doznał morzá / y sám y tám od náwálnośći był rzucány / bez vtráty iednák zdrowiá do portu przypłynął. Dobry y chwały godny Rycerz/ ktorysie śmiáło z nieprzyiaćielem potkał/ y odważnym mestwem o hufcesie nieprzyiázne vderzył; ále lepßy ten / ktory wiele przećiwnych stosow wytrzymáwßy/ y bywßy nietylko ná koniu / ále y pod koniem/ státecznie plácu dotrzymał/ y we krwi swey zwyciezcá / nád pobitemi nieprzyiaćiołmi triumfuie. Dekretem poważnego Senatu Rzymskiego odniosł chwałe nieśmiertelna Fabius Hetman / że nieskwápliwym był do boiu / á oćiagáiąc sie y vchodząc iákoby bitwy/wygrawał/

grawał/ y nieprzyiacioly gromił: *Vnus homo nobis cunctando restituit rem*, ták go wysławia Poetá Rzymski *Ennius*. Szczęśliwy Chrześcianin/ ktory ták wiek swoy prowádził/ że choć sie mu tráfiło z krewkośći potknąć/ ále powstáwszy/ y ná drogę sie spráwiedliwośći wroćiwszy/ pobożnie dokonał/ Cnotá go vkoronowána v wrot Rayskich czeka/ y wieniec ná głowę iego kłádźie nieskáźitelny. Lecz kogo to szczęśćie potyka? Dáwid Krol S. powiáda/ że vbodzy go często záżywáią: *Psal: 9. quoniam non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem*. Ták Łazarz w gnoiu konáiący vsługę miał przy śmierći Anielską. Hoynieyszy syn iego Salomon káżdemu to szczęśćie obiecuie/ kto sie Bogá boi: *Timenti Dominum bene erit in extremis*. J Bogátemu Pánu nie przeszkodzą złote dostátki do niebá/ byle ich zboiáźnią Bożą záżywał; y vbogiego od pálacu wiecznego Boskiego nie odpędzą/ dla tego/ że w wytártym płaszczu tám sie pokázał/ byle cnotliwie żył/ á niedostátek z ręki Bożey ćierpliwie poniosł. *Non auro carere, sed auri amore cor liberum habere virtutis est*. Wyzerunk w Páńskim dostátku/ pobożnie dokonáney śmiertelnośći/ dźiś nam śmierć pokázuie J. O. Kśiążęćiá/ Jego M. Páná Albrychtá Włádysłáwá Rádźiwiłá/ Kásztelaná Wileńskiego/ ná tym żałobnym łożu położywszy:

łożywszy. Wydárłá go powszechna rodzáiu ludzkie-go zboyczyni J. O. Kśiążętom/ Ich M. M. Pánom Rodzonym pozostáłym / y zutráty miłego rodzo-nego żáłosnym. Wydárłá go przed czásem J. O. Kśiężnie Jey M. pozostáłey y osieroconey Małżon-ce / ktora znim krotki / ále zgodny y miły wiek po-żywszy / życzyłá sobie znim lat záżywáć Nestoro-wych. Osierociłá J. O. Potomstwo pozostáłe / y w niewinnych lećiech ieszcze żáłoby swey nieznáiące. Gornolotne Orły / głośno brzmiące trąby / y insze przezacne J. O. Domostwá kleynoty w te śmier-telnośći skárbnice włożyłá y zámknęłá. Nie vlękłá sie dostoyności Senátorskiey / áni strásznego oręzá Zołnierskiego / wszytko to żáłoba swa pokryłá. Ales nie wiele złośnico wygráłá. vstáią tryumfy twoie/ tyl-kos go ná brzeg odmiennośći nieznáiący wystáwiłá / wesołego tám pobożny Pan záżywa szczęśćiá. *Ti-menti dominum bene erit in extremis.* ták Bog obie-cał káżdemu. nie minęło go to szczęśćie/ bo sie boiáźni Bożey / iáko pewney do niebá drogi trzymał. Te prawdę teraz vważmy / y iáko iey Kśiążę Jego M. doznał obaczmy / á onemu sie przypátruiąc / náuczy-mysie/ iáko ó dobre biegu tego śmiertelnego doko-nánie stáráć sie mamy.

Dziwna wspomina odmiánę złotá y drogich zbio-row w ptaki bystrolotne Orły Salomon w przypo-

wie-

wieściách/mieniąc / że śie v ktoregoś chćiwego Gospodarzá / ták przemieniły y precz vlećiáły : *nè erigas oculos ad opes, quas non potes habere, quia facient sibi pennas, quasi Aquilæ & volabunt in cælum. Prou: 23.* dziwna Metamorphosis. przygánia y przestrogę dáie chćiwemu gospodarzowi ta przypowieśćia/ áby nie bárzo śie chćiwie vganiał zá złotem / áby przystoynie / bez vkrzywdzenia sąśiedzkiego zbierał skarby dźiátkom swoim / grożąc mu że one źle nábyte zbiory/z sklepow y z skryń mocno zámknionych wyłamáwszy śię zdobędąśię ná Orle piorá y vlecą zręku gospodárskich / ábo dźiátek iego / y polecą do niebá przed Thron strászne° sędziego / skárgę ná chćiwość Pánow swych przekłádáiąc zá vkrzywdzonemi . Potrzebna to widzę przestrogá byłá ludźiom wieku Sálomonowego ; potrzebna żyiącym wieku káżdego. *Noli laborare vt diteris ; sed prudentiæ tuæ pone modum : Prou: 23. fænus enim pecuniæ, funus est animæ,* mowi S. Leo. iáko wiele zyskow niespráwiedliwych/ták wiele grobow ná zgubę duszę swey człowiek gotuie ; y iák wiele portugałow/ źle nábytych do szkátuły pochował / ták wiele rázow duszy swey pogrzeb odpráwił. Pożyteczna y dobra náuká . Ale to piękna że przy niey orłowi vrząd dáie *Obronę vkrzywdzonych.* Piękna to że mieysce do odpoczynku Orłom / nie opoki/ nie skály/

 ále

ſkie wyżßé nád ſkálámi niebo ſámo náznáczył. *quaſi Aquilæ volabunt in cœlum.* godzien ten Ptak tego mieyſcá / ktory ná ziemi ma *Principatum* nád inßym ptáſtwem. Miał ten Ptak cżeść ſwoię ná woiennych chorągwiách Woyſká Rzymſkiego; ná ſygnetách / ná głowách ſwoich noſili go y noßą Ceſarze/ Krolowie / Kśiążetá / y Pánowie Chrześciáńſcy. Miał ozdobę ſwą y okráſę doſtátnią w Gniazdzie Wáßym zdawná Jáśnie Oświeconym Kśiążetá MM. Kśiążęce Mitry Wáße zdobiły nieuſtáiąc głowę iego. Hetmáńſkie regimentá / Chorągwie y miecze woienne/ręką Przodkow Wáßych/ ná grzbiet ſwoy włożone ßczęśliwie piáſtowáł/ y ſławę męſtwá ich po ßerokim rożnośił świećie. ćießy śie ztego y od Oſob Wáßych táż go cżeść potyka. Sławę dobrą od J. O. Przodkow wáßych zoſtáwioną / y w oycżyźnie pomnázaćie / y po cudzych Páńſtwách hoynie rozßerzaćie. Jednák nie tu koniec ſławy y odpocżynku Orlego / Ziemią śię nie kontentuie / ná Niebieſką wyſokość piorá ſwe gotuie. Tám go widział Prorok miedzy innemi zwierzęty przy boku Boſkim przodkuiącego: *Et facies Aquilæ deſuper ipſorum quatuor.* *Ezech: 1. 10.* Wiele śię orłow ztego J. O. Gniazdá iuż tám przenioſło. W przod ćię ná cżoło wyſtáwiam J. O. Kśiążę Mikołaiu Krzyſztofie Rádziwile Woiewodo Wileńſki / Wielki Senatorze/

ßczo

ßczodrobliwy y Mśćiwy náß Fundátorze. Nie watpiemy ó tym / że iuż oney wyſokośći odpoczynku záżywaß wiecznie weſołego / ná ktorys v Bogá záſługował świątobliwym pożyćiem twoim. Kośćioły / Klaßtory / y ßpitále od ćiebie fundowáne / też wieczny przybytek w niebie zgotowáły. tám vćiechá twoiá y żywot nieſkończony; tu v nas ná ziemi pámieć y ſławá twoiá żyie nieśmiertelna.

Stárßego młodßy w też kraine S. vprzedźili. Xiaże Jerzy Rádziwił Biſkup Krákowſki / Kárdynálſkiey Purpury doſtoynośćia vczczony. Xiaże Albrycht Rádziwił / Wielki Márßáłek W. Ks. Litewſkiego / prácowite rzady Dworu Naiáśnieyßego Krolá Polſkiego *Zygmunta III.* z ſława dobra odpráwiwßy / láſke godnośći Márßáłkowſkiey / J. O. Synowcowi ſwemu zoſtáwił. Do teyże sie S. przeniosł kráiny Ks. Pan Stániſław Rádziwił Stároſtá Żmoydſki świątobliwośći niezwyczáyney przy Xiażecym vrodzeniu przykład w oſobie ſwey dáwßy / y oneyże pámieć wieczna w J. O. dwu potomkách ná ziemi zoſtáwiwßy. Oświádczáia pobożność iego puſtynie Nálibockie / połkámi y bogomyślnośćia iego poświecone / y łzámi nabożnemi / przy vſtáwicznym ó Męce Zbáwićielowey Rozmyślániu / geſto poláne. Zá ſtárßemi młodßy poßli dług płácac śmiertelnośći wßytkim powinny; zá

 ſtryiá-

ſtryiámi ſynowcowie / zá milym Rodzicem poßli y ſynowie; iedni przy zieloności wieku mlodego/zwonnością liliy y kwiáteczkow niewinności pánieńſkiey/ Orly ſwoie przed thron Królá Niebieſkiego wypráwili/ tám zá Báránkiem w mnogiey y weſoley gromádzie niewinniątek chodzą y cießąsie/ tu koſteczki ich Swięte ſtráży náßey leżą polecone. Przy tych że J. O. Xiążę Pan Jan Jerzy Rádziwil Kaßtelan Trocki wedlug ciálá odpoczywa/ á wedlug duße (iáko sie ſpodziewamy) ná twarz Bożą pátrzy. Do tegoż kreſu powßechny wyrok śmiertelności y ciebie powolál J. O. Xiążę Albrychcie Wlády ſlawie Rádziwile Káßtelánie Wileńſki/ y tyś zá Orlámi przodkow twoich do oney świętey kráiny poleciał; y ty / (co nabożnie ó milośierdziu Bożym rozumiemy) iuż niebieſkiego záżywaß odpoczynku. *Timenti Dominum bene erit in extremis.* Boiaźń Boża do tego mu kráiu przewodnikiem bylá / tey sie trzymal/ tá go prowádzilá / y dáwßy mu świątobliwe dokonánie / doprowádzilá. Tá ſprawilá że śmiertelnym sie być pámiętáiąc / ná śmierć y ná ſąd Páná Bogá ſwego przed ktorym ſtánąć miál / y záwße/ ále nabárziey kilká lat przed śmiercią pilno sie gotowal. Często ó śmierci / ó ſtráßnym ſądzie Bożym rozmáwiáiąc/boiaźń Bożą w ſercu wzbudzal. Wielka to mądrość / napożytecznieyßa Philoſophia/ *Mor-*

Mortis meditatio: Pulchra res est vitam consummare ante mortem, mowi Seneca. *Ars enim bene moriendi summa est sapientia.* Filip Krol Mácedoński szczesliwy / gdy sławną one bitwe pod miástem Cheronea názwánym wygrał / y Woyská Ksiąząt Greckich rozgromiwszy Grecią pod moc swoie podbił / á szláchte Grecką gornomyslną przed tym / w chłopy y poddáne swoie obrocił; widząc to Archidamus / Książe walecżney Spárty że zwyćiężcá Mácedoński szczesćiem onym wyniesiony hárdo káże / y nie pámięta ná to / że szcześćiá / kiedy się nam wesoło vśmiecha / ostrożnie záżywáć trzebá; nie pámiętał / że pszczołá y konáiącym żądłem vkąsić może / *Et mortuus Leo quandoq; mordet*, *vel nocet*: nieprzyiaćiel y po przegráney vćiekáiący biie / y zwyćiężce swego w łyká y w więzy często bierze / list do niego przestrzegáiący nápisał mądry / cżterémá go słowy zámknąwszy: *Rex metire vmbram tuam.* Zábáwá tá zdaśię niepotrzebna / ále záiste wielce byłá pożyteczna. Cieniem dawni medrcy názywáli naprzod dusze ludzką / nieśmiertelną / y od Bogá do záżywánia dobr wiecznych stworzona: bo kiedyśię wiec po śmierci dusze ludzkie pokázywáły / podobne się cieniem być zdáły. Ten tedy cień Spártáńczyk mierzyć każe: zmierz dusze y obacz / że nieśmiertelna bedąc / ziemskiemi się dobrámi nie kontentuie; cożci

potym że máiąc Páństwo twoie możne y bogáte/ cudze sąsiadom wydzierasz. Nie násyćisz temi dusze twey / do dobr niebieskich stworzonych. to własna miárá iey / temi się oná tylko kontentuie : *satiabor cùm apparuerit gloria tua*, y Dáwid S. świádczy *Psal:16.* Job S. pożyćie ludzkie ná ziemi/z dostátkámi Páńskiemi / godnościámi Krolewskiemi y Kśiążecemi / z vćiechámi roskosznemi / názywa ćieniem/ ktory nic nie iest / *Priuatio luminis*, tytuł mu dano prożnośći : przydáie y to / że te wszytkie rzeczy giną y vćiekáią iáko ćień : *tanquam flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra.* Ten ćień każe Archidamus mierząć zwyćiezcy Mácedońskiemu. *Metire vmbram tuam*, y mierz y waż nie wiele wagi náydźiesz; przeważą y lekkie piorá wagę ich / włożywszy ie ná szale : wzrost ich iáko trawá od ziemie ná piedź podniosła z swym kwiećiem. *Omnis gloria eius quasi flos fœni, 1. Pet:1.* táka iest godność koron Krolewskich/czapek Kśiążecych. táka wysokość vrodzenia/ szczęśliwe násze powodzenie/dostátki y vćiechy. Cień drzewá zielonego broni nas od vpalu słonecznego/ y miło człowiekowi głowę podeń skłonić / kiedy słońce pali : godność świátowa / dostátki y vćiechy ćieszą tylko biedy y kłopoty śmiertelnośći nászey. Poty ćień trwa / poki słońce świeći ; ták y te rzeczy coś się zdádzą / poki żywot y

zdrowie

zdrowie służy. á kto kiedy wspomni ná cień/ ktory ták rok był? w amnistia y tá godnosc twoiá y potegá v ludźi pordzie/ *Quid nobis profuit superbia & diuitiarum iactantia? Sap: 5.* lámentuią pomárli. dobre to y pożyteczne ćieniá mierzánie. Inszey ieszcze prawdy z tey náuki nieprzyiacielskiey doszedł sam Krol Mácedoński zá tákim przypádkiem. Był ná igrzyskách / ná ktorych Rycerstwo y dworzánie iego zá pásy chodźili ná plácu piaszczystym / szedł y sam krol zá pásy z żołnierzem iednym: bo to nie nowiná byłá v Krolow/ gonitwy/ łowy y igrzyská vczćiwe swoie/ dla ćwiczenia y zábáwy/ lepiey niż przy kostkách y kártách / ábo przy pełnych dźień y noc przesiedźieć. przemogł Rycerz Krolá / vderzył go o źiemie. porwieśie Krol y nic nie rozgniewány spoyźrzy ná on znák ciáłá swego / ná piasku wyrażony: zmierzy / náydźie że ledwie ná trzy łokćie wielki / y záłáwszy sie łzámi rzecze: *Heu, quàm paruam terræ sortiti portionem, orbem appetimus.* Ták wiele Filipie źiemie po śmierci ośiagniesz / tylko ná trzy łokćie / wiecey nie potrzebuiesz/ á ná coż nie potrzebnie śie o páństwo świátá wszytkiego fráśuiesz / ktoremu pewnie wiecey źiemie po śmierći nád trzy łokćie nie dadzą. Mądrze sobie Krol szczęśliwy wytłumáczył náukę od nieprzyiaćielá wźiętą / że zmierzył mieysce ono ná źiemi / ná ktorym obalony leżał/ y

zárąz

zaraz pomyśliwszy / że y w ten czás kiedy go śmierć ó ziemie vderzy / nie więcey będzie potrzebował ná pomieszkánie gruntu. Sam karał w sobie chćiwość pánowánia. náuczył y nas / ábyśmy często pámietáiac ná on máluchny śmiertelnośći nászey dom / ktory nas pewnie po śmierći czeka / chćiwośći násze w nas hámowáli / ná sąd Boży pámietáli / Bogá sie báli / ná śmierć pobożną gotowemi byli / ktora tylko tym obiecána / ktorzy tu żyiac Páná Bogá sie boią. *Timenti Dominum bene erit in extremis.* O młodzieńcu iednym pobożnym czytamy / że ten w mieszkániu swoim námálowawszy nád łoszkiem obraz człowieká vmárłego / ábo śmierći / te Regułe sobie nápisał: *viuens sæpe morere, vt mortuus semper viuas.* Zá pewną sobie to rzecz máiac / że częste ó śmierći rozmyślánie / dáie człowiekowi świątobliwy koniec / á zá tym y żywot nieśmiertelny.

Te Regułe Kśiaże Jego M. zdawná przed śmierćią sam sobie dobrowolnie przepisał / z Boskiego nátchnienia / pewnie ó przyszłymześciu z tego świátá często myślił / y ná on punkt strászny srogiego sądu Boskiego pilno sie gotował / áby tám stánął nie ze wstydem. Mierzał ćień śmiertelnośći swoiey / vrodzenia zacnego Kśiażecego / dostoynośći Senátorskiey / dostátkow Páńskich ; mierzał mowie sznurem y miárą boiązni Bożey. tá spráwowáłá

wnim/

wnim / że áni godnosć podnosiłá go ná wysokość hárdosci / á Páńskie dostátki y vciechy do zbytkowe mu przyczyny nie dawáły: bo wiedząc że się trzebá z tym wszytkim przy śmierći pożegnáć / mądrze y miernie ich záżywał / y ná czynienie liczby przed sądem Bożym z dobr doczesnych ktorychsie tylko ádministrátorem / ábo száfarzem być znał pilno się gotował. *Viuere totâ vitâ discendum est, & quod magis fortè miraberis, totâ vitâ discendum est mori.* Filozof Seneca tę náukę dał przyiaćielowi iednemu. Kilká lat temu iáko Kśiędzá Rektorá Kollegium tego / ántecessorá mego vsilnie żądał / oczym y ze mną przed połtora lat w Wilnie bedąc pilnie rozmáwiał / prosząc / áby zá niego / co tydźień Bogu Nawyższemu dwie Mszy ofiárowáne były / prosząc v niego o dobre y świątobliwe dokonánie. O to prosił y sam pilno Páná Bogá przez osobliwe paćiorki swoie. Naprzod pámiętáiąc iż Zbáwićiel nász trzy godźiny ná krzyżu wćięszkich boleśćiách zá grzechy násze konał; ná pámiątkę tych trzech bolesnych godzin co dzień trzy páćierze máwiał: prosząc Páná przez śmierć iego / áby w godzinę konánia iego / był mu miłośćiwy. Nád to vsłyszawszy / że sámá mátká Chrystusowa dźiewicá przeczysta Máryá Mechtyldźie świętey obiecáłá to / iż ieśliby co dźień pilnym nabożeństwem / trzykroć Pozdrowienie Anielskie mowiłá/

C

wilá / że w godźinę śmierći miáłá iey przybyć ku po-
mocy; On też to nabożeństwo odpráwowáć począł /
pokornie godźinę śmierći swey opiece Mátki swiętey
polecáiąc. Po trzećie obrał sobie piaciu osobliwych
Patronow / Nas: Pánnę / Jozefa S. Michałá Ar-
chániołá / Aniołá stroża swego / y Barbarę świętą
dziewicę Chrystusowę / do ktorych co dzień pewne
nabożeństwo odpráwował / áby zá ich przyczyną
żywotá śmiertelnego mogł szczęśliwie dokonáć. Mię-
dzy inszemi stárożytnośći Rzymskiey vćiechámi / ná-
lazłsie niedawno ná monecie złotey táki obraz: ná
iedney stronie byłá głowá ludzka ô dwu twarzách /
y ô dwoygu oczách / przed sie y zá sie pátrząca: ná
drugiey był w obłoku woz ze czteremá bystremi koń-
mi / á ná wozie Bog zágniewány / pioruny strászne
ná źiemię rzucáiący. y doszli ludźie wieku tego / ô
stárożytnośćiách sie dawnych pytaiący / że to był
pierwszy herb y kleynot sámego Senátu Rzymskie-
go. Co by przez táki herbu wynálázek wyrázić chćie-
li / rożni rożno rozumieią: nie od rzeczy rzecze kto /
że Mądry Senat chćiał czuyność swoie nád páń-
stwem / y ludem sobie poleconym oświádczyć / że
y przed sie y zá sobą niebespieczeństwá vpátruiąc po-
glądał / y kiedy iedna pará oczu dla odpoczynku
powieki zápuśći / druga czuie / straż odpráwuie. Nád
to chćieli pokázáć poddánym swoim / że są pod pro-
tekcią

tekcia nawyższego Bogá / od niego ráde dobra / y iáme dácy ná rządzenie Páństwá biora : *E cælo gratia comitatur virum principem*, mowi *Xenophon*. á ktoby przećiwko tey zwierzchnośći powstał / niech wie / że ma Pan / ma Senat obrońce łáskáwego / y ná skáránie buntownikow srogiego z piorunámi Bogá. *Est Princeps magni maxima cura Dei*, nápisał *Sidonius*. Kleynot ten madrze od Senatu Rzymskie° náleziony tobie dziś Jáśnie Oświecone Kśiaże iuż v portu bedacemu spokoynego dáć możem. Miałeś wprawdźie kleynot domowy twoy zacny Orlá bystrowidzá y gornego latacza / Mitra Kśiażeca przybránego. Wysoko ten y zdawná latał / Europásie mu zućiecha przypátrowáłá / y przypátruie / Włoskie / Hyszpáńskie / Niemieckie / Francuskie y insze Páństwá znáły go : Cesárskie pokoie z obecnośći iego y po dziś dzień sie szczyca. wynoszą go rámionámi pracowitemi synowie domostwá tego J. O. mestwem Rycerskim / y ráda madra Senátorska / zdobia go buláwámi Hetmáńskiemi / pieczećiámi Káncler skiemi / Laskámi Márszałkowskiemi / odważnemi / y pobożnemi Mieczámi Káwálerskiemi. Ozdobiłeś go y ty sam vsługámi twemi Rycerskiemi w młodszym wieku / kiedyś choragwie y roty porządne wodził do Inflánt / y do Moskwy / kosztem twym własnym ná vsługe Páńską / y ná obro-

ne Oyczyzny. Z powinowáctwá był Orłá twego przyiázńia walecznych Gryfow, Chodkiewiczowskich / stárożytnych pierzami / Ptakow / y strzał Zenowiczowskich. Pilna to była y ścisła przyiaźń y zgodá tych kleynotow. Ale y ten kleynot Senatu Rzymskiego / nie z opieki Xiążęcego Orłá twego / tobie go dziś dáłem. Miał bowiem straż pilną záwsze / y oko otwárte / y przed sie / y zá sie pátrzące ; stał Bog strászny piorunámi przed oczymá iego / przy dostátnim y Páńskim pożyciu / ktore záwsze ná dworze iego było. pámietał ná sąd / ná przyszły wieczny żywot / y ná dzień śmierci nie pewny. Miedzy inszemi przyczynámi / czemuby Tworcá nász wszechmocny chciał / áby dzień śmierći nászey był nam niewiádomy / te dáie Grzegorz S. ábysmy tym ochotniey w pobożnośći sie ćwiczyli / y w spráwách á uczynkách dobrych do zbáwienia służących prácowáli. *Ad hoc conditor noster, latere nos voluit finem nostrum , diemq́ mortis nostræ esse incognitum , vt dum semper ignoratur , semper proximus esse credatur , & tantò quisq́ sit feruentior in operatione , quantò minùs certus est de vocatione : vt dum incerti sumus quando moriamur, semper ad mortem parati debeamus venire. lib: 12. Moral.*

Tey Boskiey intencii uczynił dosyć Xiążę pobożny

bożny / bo máiąc oko záwsze pilne ná dzień on niepe=wny / y na przyszły wiek / w służbie Bożey y wna=bożeństwie był nie vstáiący. rano co dzień niż sie do zabaw inszych vdał / pokornie sie Pánu Bogu klę=cząc ná ziemi przez godzinę modlił pierwiástki spraw/ mow / y myśli swoich Bogu ofiaruiąc. Mszy S. z nabożeństwem co dzień słuchał / kiedy mu zdrowie dopuściło. *Officium*, abo godzinki naświę: Pánny/y koronkę co dzień máwiał / pámiętáiąc ná to że był w Kongregaciey. spowiedzią y Komunią świętą ná wszytkie vroczyste świętá Zbáwicielá nászego y Nay: Pánny duszę swą oczyściał y posilał. postámi też czę=stemi ciáło swoie / choc chorobámi strudzone karał. srzodę / piątek y sobotę záwsze poszcząc. nie zápá=miętywał włosienic ostrych / disciplin y inszych po=kut w post wielki : ku Nay: Sákrámentowi wiel=kiego nabożeństwá był. záwsze w kościoł wchodząc osobliwie Pánu ná Ołtarzu będącemu padszy ná ko=laná nabożnie sie kłániał : á ná processiách po Cmen=tarzu / y po vlicách / kiedy bywáły sam báldáchin no=sił / pokornie Pánu swemu / y krolowi zákrytemu w Sákrámencie vsługuiąc. Dowiedziáwszy sie raz w Szereszowie że kapłan z Nayświęt: Sákrámentem do dworu iego do chorego przyść miał / kárete pień po=słał zszęścią koni / zá niegodną sobie rzecz poczytá=iąc, áby Zbáwiciel świátá miał do domu iego przyść

 bez

bez oney czći / ktora wiec ludźiom zacnym wyrządzána bywa. Podobna vsługa przodek Naiáśnieyszego domu Rákuskiego korone Cesárska / y błogosłáwieństwo nieustáiace v Bogá wysłużył. Wiem krolu Niebieski że też odwdzieczasz teraz w domu twym te wierna vsługe nabożnemu słudze twemu Kśiążeciu nászemu: *qui adorat Deum in oblectatione suscipietur; Eccli: 35. 20.* ále wiem że bedźiesz y dźiátkom iego zá to błogosłáwił. *Aurelius* Cesarz Rzymski vmieráiac to synowi swemu obiecał/ że miał mieć szczesliwe we wszytkim od Bogá powodzenie/ iesliby w służbie iego był pilny: *res diuinas age, & Deus tuas perficiet.* Ztad też goracym był w wierze świetey Kátolickiey: bo często v stołu miewáiac przyiaćioły y sasiády rożney Religiey máwiał: prożno to/ sámá wiárá kátolicka gruntem iest y droga prawdźiwa do duszne go zbáwienia/ insze wiáry frászká. Czás by sie Pánowie obaczyć / bo bedźiećie pewnie tám/ gdźie niechcećie: *sola nauis Petri securos ad portum deuehit.* A dla tego przed śmiercia w tey chorobie nabożna one protestácia Wiáry S. vczynił/ mowiac przy wielu obecnośći: Oświádczam sie przed Pánem Bogiem moim/ y przed wámi wszytkimi / że w Wierze S. Kátolickiey Rzymskiey/w ktorey iem sie vrodźił/ wychował / y po ten czás żył vmrzeć chce: á przytym iesliim sie kiedy komu słowem vprzykrzył/ ábo vczyn-

kiem/

kiem / przeprászam / y proszę áby mi przepuszczono było; ia też káżdemu z sercá odpuszczam. Atheński Książę Pericles / gdy vmierał przyiaciele y żołnierze stárzy iego zszedszy się płákáli nád konáiącym / przypominaiąc mądrość iego / ktorą Páństwo rządził / dzielność Rycerską / odwági mężne / prace / trudy / y zwycięstwá szczęśliwe: długo słuchał / áż się ná koniec porwie / y rzecze: *Et quid amici parua memoratis, maiorum obliti? hoc dicite quòd Pericles nulli Atheniensium causa fuerit atræ vestis gerendæ.* Trudne były prace moie / godne áby były w pámięci wászey; ále ná to pámiętaycie nabárziey / żem żadnemu przez wszytek czás pánowánia mego przyczyna niebył żáłoby / nikogom w máiętności nie vkrzywdził / żadna mátká w żáłobie po synu swym nie chodziłá / ktoregobym ia śmiercią skárał; nie płákáły siostry nád brátem swym / odemnie stráconym. Piękne zálecenie Páńskie *Miłośierdźie*; piękna nie być skwápliwym ná krwie ludzkiey wylánie. Zostáwił to po sobie zálecenie Książę Jego M. że nie vkrzywdził nikogo / śmiercią karác nie kazał / choć czásem śmierci godnego; á nád vbogiemi / vtrápionemi / y sierotámi wielka kondolencią y litowánie pokázował: vbogim v kościołá sam ręką swą iálmużnę rozdawał; á w wielki czwartek pámiętáiąc ná vpokorzenie Zbáwiciela swego / nogi im vmywał / á nákarmiwszy ie y rodárowáwszy /

rowáwßy / w káretie odſylał. *Beati miſericordes quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Nie wąt-pię że w godzinę śmierći ſwoiey twarzy Bośkiey do-znał miłośierney: *Timenti Dominum bene erit in extremis*, dał mu Pan Bog oſobliwe nabożeńſtwo/ y pámięć przy śmierci. rzadka to łáſká Boża/ o ktorą wczás y poki nám zdrowie ſłuży co dźień Páná Bo-gá prośić mamy: *latet enim vltimus dies, vt ob-ſeruetur omnis dies; ſerò parantur remedia, cùm mortis imminent pericula. Aug: lib: de diſc: Chriſt.* Fráńćiſzek święty wielki w pokorze y świątobliwo-śći/ zakonu w kośćiele Bożym záſłużonego Fundá-tor y Pátryárchá/ iáko to świádczy *Lucas Vad-dingus in Annalibus Min: Anno* 1226. widząc się być bliſkim śmierći / zwołáć kazał Brácia y prośił ich/ áby mu dopomogli chwalić Páná Bogá/ y śpie-wáć pioſnkę ktorą ſnáć był zgotował ná dźień śmier-ći ſwoiey / y názwał ią / *Canticum Solis*, Pieſnkę ták począł: *Lauderis Domine propter ſororem no-ſtram mortem, quam nullus viuens poteſt euadere, Væ illis qui moriuntur in peccato mortali: beati qui in hora mortis ſuæ inueniunt ſe conformes ſanctiſſi-mæ voluntati tuæ, mors enim ſecunda non poteſt eis nocere. Laudate & benedicite Dominum meum, & ſeruite illi omnes creaturæ magnâ humilitate.* Bądź pochwalon Pánie żeś ná wßytkie ſyny ludzkie / iáko

ná

ná przestepce woli twey dekret wyd l śmierći / ktorey ia nie lekamenie iáko nieprzyiaciołki / ále przyimuie ia iáko siostre: bo ták powolne dziátki rozge cáłuia / ktora ich reká kárze macierzyńska. Biádá iednák tym ktorych śmierć náydzie w grzechu śmiertelnym leżacych; blogosłáwieni ktorzy w godzine śmierći swey znáia to do siebie / że we wszytkim záwsze byli powolnemi naświetszey woley twoiey: bo im śmierć wieczna nie zászkodzi. Wysłáwiáycie y blogosłáwćie Páná mego / y służćie mu wszytkie stworzenia z wielka pokora. O świeta y łábedziey słodkosci piosnká / słusznie ia *Canticum solis* názwał : bo one śpiewáiac przenosił sie do iásnosci żywotá nigdy nie gásnacego. Zá świetobliwe w Boiaźni Bożey pożyćie dał mu Pan w godzine śmierci bespiecznosć one / y wesele w ktora grzeszni trwoge y boiaźń czuia. *Percutitur enim hac animaduersione peccator, vt moriendo obliuiscatur sui, qui viuens oblitus est Dei. Cæsarius.* Ná podobne zásłużył nabożeństwo Kśiaże Jego M. v Bogá wszechmocnego w godzine śmierći swoiey : Widze ia práwie że mi sie z tey choroby nie wykászláć / trzebámi sie pilno przygotowáć ná strászny sad Boży ; widze że proznosć proznośćia / y wszytko proznosć / niechże mi nikt wiecey ziemskiemi y domowemi zábáwámi nie dokucza / gdyż nam teraz ó poważnieyszych rzeczách myślic : chce vmrzeć

po Kátolicku wßytkimi Sákrámentámi opátrzony. y wnet przez spowiedz y pokutę oczyścił sumnienie. siedmkroć w tey chorobie dáiąc się ná spowiedzi Pánu Bogu winnym. Naświętszemu Sákrámentu z nabożeństwem zázył posilájąc duszę swą w dáleką drogę idącą / y tegoż świętego potemu trzykroć w tey chorobie nabożnie záżywał. Nákoniec ó ostátnie pomázánie prosił / áby się onym vzbroił ná ostátni boy strášny człowiekowi z czártem przy śmierci. Ták vzbroiony záczął nabożną onę piosnkę swoię. *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas nè memineris.* Jezu zbáwicielu moy łáskáwy / przed sąd twoy idę/ vkażże mi teraz twarz twoię miłościwą ; nie pámiętay ná błędy y występki moie / ále odpuść miłosiernie/ y przyimi duchá mego do vćiesnego raiu twego. Maria Mátko miłosierdźiá bądźmi w tę godźinę miłościwą opiekunką / y rátuy duße moie poważną/ y świętą v syná twego przyczyną. W tym słodkim pieniu łzámi polewáiąc / y cáluiąc obraz Chrystusá vkrzyżowánego świątobliwie dokonał. *Non potest malè mori, qui bene vixerit, & vix bene moritur, qui malè vixit. Aug: lib: de Doctr: Christ.* Widźieliśie w obietnicy Salomonie Książęciu Bogá śię boiącemu:

Timenti Dominum bene erit in extremis.

Zámys

Zámykam rzecz moie przypomniáwszy mądrą y pobożną prozbę / choć nie bárzo pobożnego Proroká Balaamá. Przypátruiąc się ten zdáleká woyſku Iſraëliſkiemu Bogu vlubionemu w námiotách żyiącemu/ iáko porządnie pod ſpráwą wodzá iednego / pobożnie żyli / á ci ktorym látá ſtáre roſkázowáły świątobliwie vmieráli/ gorąco záwołał. *Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Num: 23.* Też y my nabożną prozbę / przy tey żáloſney poſłudze poſyłamy dziś przed máieſtat twoy Boże nász nie ogárniony / y przy tey spráwie świątobliwie dokonáney śmiertelności / ktorąſmy w zmárłym Kśiążęciu widźieli wyſtáwiamy ſzczodrobliwość twoię / á chwaląc święte imię twoie / prosimy ćię pokornie / day nam pobożne żywotá śmiertelnego dokonánie. *Da virtutis meritum, da salutis exitum, da perenne gaudium.* A przy tym/ iż sądy twe głębokie/ y nie poięte ſą nád ſynámi ludzkiemi / ieśli duszá Kśiążęćiá Iego M. ieſzcze się ſpráwiedliwości twey nie wypłáciłá / odpuść iey miłośiernie / pámiętay ná nieudolność nászę/ y ná gorzką mękę twoię / przyimi ią do weſołey gromády świętych wybránych twoich. Kśiążętom Ich MM. pozoſtáłym żáloſnym Rodzonym odmień żal zmárłego Rodzonego w poćiechy pożądáne / á oddal od domostwá ich ták częſte żáłoby. Kśiężnie Iey M. ćie-

ßko po miłym małżonku boleiącey otrzy gorzkie łzy/ á przygárni Jey sieroctwo pod miłościwą opiekę Oycowskiey opátrznosci twoiey. Do teyże miłosierney opieki przyimi y troie niewiniątek potomstwo J. O. Dziátki máluczkie osierocone: bo to ó dobroci twey Dáwid powiedá/ że Wdowy y sieroty pod skrzydłá obrony twey záwße przyimuieß/ tám im bespieczny pokoy daieß. *Pupillum & viduam suscipiet, & vias peccatorum disperdet.* Psal:145.

Tobie Bogu nieogárnionemu cześć y chwałá ná niebie y ná ziemi niech będzie wiekuista. AMEN.

